

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 21.

Lýsingaprisur fyri petittreglu: 30 oyri, á forsiðuni,
20 oyri, á 3. og 4. síðu. Við størri lýsingum fæst
avsláttur til prísinum.

Tírsdag hin 22. mai 1934.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið
verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstodum
og skrivstovuni. Telf. 143.

8. árg.

Arbeiðarar — socialistar.

Undir tí stóru samkomuni í Keypmannahavn millum danskur og útlendskar arbeiðarar varð framsett, at limur av *fagfelag*, ið ikki vóru *socialdemokrat*, máttu nevast svikjarar — *Forrædere*. —

Hetta eru hørd orð, men í hesum tíðum, nú tað ræður um at standa saman, sum ein fastur múrur undir tí harða bardaga, arbeiðararnir standa í úti ymsum londum, er hetta ikki ov nógv sagt. — Har stríðið stendur má eingin svikja, og at vera svikjari ímóti sínum felagum, tá stríðið stendur fyri rætti og sannleika, hevur altíð verið dømt sum ein hin versta brotsgerð. —

Vit Føroyingar hava eingi fagfelag. Okkara arbeiðsmannafelag eru ikki at rokna fyri fagfelag, tí tey eru samansett av øllum teim monnum, sum í tað heila tikið á ein ella annan hátt arbeiða við teirra hondum fyri onnur. Limirnir í einum sovørdum felagi kenna seg sjálvsagt ikki á tann hátt hoyrandi saman sum teir vildu kent seg, um teir arbeiðu í somu arbeiðsgrein — fag —, tí so at siga hvør einstakur av teimum hevur sína grein, sitt «fag» at stríðast fyri har er alt eitt pæle — mæle. Og eitt felag, hvørs flestu limir bara hava ymist fyrfallandi arbeiði, kenna seg nógv minni enn *fastir* arbeiðarar, t. d. handverkjarar, at hoyra saman og hava tí neyvan samhaldskensluna eins sterka og himir. —

Her í Føroyum er tað vorðið so, at okkara fólk er skilt sundur í tveir partar, politisk sæð, og henda sundurbýting er so «dominerandi», at neyvan er rúmd fyri nokrum øðrum politiskum flokki, og nakrari aðrari politiskari hugsan. — Hetta sýnir seg eisini og hevur stóra dominerandi ávirkan í einum arbeiðarafelagi í Føroyum, í hvussu er her í Havn. Har hoyra limirnir til tann eina ella annan av nevndu politisku flokkum, teir eru sambands- ella sjálfstýrismenn — eitt er, sum teir als ikki eru, og sum teir við andstygd venda sær frá: *socialdemokrat*!

Og hví eru teir ikki *socialdemokrat*? Hetta er ein so stórur og týðningarmikil spurningur, at vit neyvan *tora* at fara í holt við hann. —

Í øðrum londum vóru arbeiðararnir fyrri o. u. 100 árið síðan so trælaðir av teimum, sum ognirnar høvdu, tað stóra jarðagóðsið og tey stóru verkini, kola- og málverkini og lær

stóru fabrikkirnar í býnum, at fyri teimum varð orðið *kapital* og *kapitalisma* einstýðandi við tann koyrlin, sum slóg blóðugar rendur á trælabakið, og kapitalisman var figgindin, sum arbeiðarinn ynskti at verða mentur at menna seg til bardaga ímóti. —

Tann fyrsta socialistiska — ella kommunistiska — rørslan varð slegin niður við hardari hond. Settir í fongsil, í árávis oftani, ella sendir út av landinum — *deporteraðir* — vóru teir, men hesir menn og teirra «*martyrium*» var sáðið, sum hin internatónala socialistiska frælsisrørslan vaks upp av. Og í hesum ymsu londum er iðgjøgnum hesi nógv ár fólkið vaksið upp við kunnleika um hesa rørslu; hon er gingin teimum í blóðið, tað hevur sokið hana inn við móðurmjólkinum.

Tað er tí væl fatandi, at t. d. hin danski arbeiðarin, tá hann gongur saman í *fagfelag*, sær tað sum nakað sjálvsagt, at hesi felag eru *socialistisk*. — Vit vita væl, at í Danmark er tað *ikki enn* komið so langt allastaðni, at øll tilik felag eru *socialdemokratisk*, men arbeitt verður har av øllum alvi at gera tey tað. Og tey orð, sum vit settu fremst í hesi grein, sýna at so er kanska allastaðni. Men skulu teir verða mentir at standa í stríðum, mugu teir standa saman — tí tað er fyri sannleika og rætti teir stríðast. —

Er tað soleiðis úti í tí stóra manna-samfelaginum, har *socialisman* er gomul í gørdum, hvussu skal so vera *her*, hvat skal ein vænta sær her? Tey høvdu orðini um svikjara (*Forræder*) kunnu tí ikki nýtast her. Her í Føroyum er *socialisman* so nýggj, hon hevur einans nokur fá ár á baki; her er hon ikki gingin fólkinum yvir í blóðið, her hevur eingin sokið hana inn við móðurmjólkinum, og tí er her lítið og einki at krevja.

At fáa í lag eina socialistiska agitastjón millum fólk, sum ikki hevur nakað grundarlag at byggja á, er allar tíðir nakað tað sama sum at byggja hvús síni á leysan sand. Annaðhvørt verður tað ikki annað enn eitt bert upplop, ella har verður skapað ein rørsla, sum lætt leiður fólkalokkin út á kyksendi, har ikki botnur er. — Ein flokkur, sum ikki hevur, læt okkum siga fingið eitt *djupt gangandi socialdemokratisk uppdragilsi*, kann ómetiliga lætt av «*smartum*» agitatorum verða leiddur inn á eitt spor, ið kann henda niðar út hinumæðan hina *socialdemokratisku* hugsanina. Kommunisma liggur so

nær við *socialismu*, tó at hesar báðar rørsurnar nú tykjast at vera sum eldur og vatn, og er hon størsta andstygd *socialdemokratana*. — Tað vil tí verða lætt fyri ein tilfikan flokk at taka leiðina yvir til kommunism- og gliða inn í teirra flokk. Er ein flokkur fyrst uppstøtur, veit sjálvandi eingin, hvat ið henda kann.

— — — Byrjanin til arbeiðsmannafelagini í Føroyum var ikki *socialisma*, ikki ein klár, móti tí *socialdemokratiska* mál-inum stílandi rørsla, tí annars høvdu tey verið bygd á *socialdemokratiskari* stöðu, men tey vóru stovnaði eina og aleina við tí ællan at fáa allar arbeiðsmenn at taka seg saman um tað eina: at krevja hægru løn.

Men *socialisman* hevur *eisini onnur mál* enn hetta eina, at krevja meiri løn og styrki arbeiðistíð, hon hevur til dømis *eisini* tað mál at skapa hægru mentan og gera fólkið fullbúgvíð til at taka róður í hond í sínum landi ella í sínum býi, sínum stóra ella litla samfelagi.

— — — Her mugu ikki øll amboð nýtast, skilin ella rein, sum til ber; sum eru «*oppørtuna*» og sum tað hóskar at nýta, tá leiligheitin gevst — hvørjar fruktir tey so bera seinni, tað ræður ikki um.

Tað batar ikki, at menn, sum nevna seg *socialdemokrat* ella í hvussu er skriva tann vegin, geva háðandi ella revsandi orð til tann, ið krevur sannheit og reinar linjur innan fyri eitt *socialdemokratisk* samfelag, hvussu lítið tað so er, og sum áttalar, at *øll vǫpu* verða nýtt í stríðum, av hvørjum slagi, tey eru, rein ella skilin, ja enn tá dyppaði í eitur. — Nú tykjast øll vǫpu at skulla nýtast fyri at koma aðrar og koma sær fram til eitt mál, sum fyri gomlum *socialdemokratum* tykist at vera tað *allarmest ódemokratiska og ósocialistiska av øllum: diktatur* — men tíðir skifta, mangt umskapast, kanska *tað* nú í okkara tíð er vorðið *demokrati* og *socialisma*? Mangt kann tykjast at miða tann vegin!

Tað var ynskjandi, at eitt samvirki kundi komið í lag millum t. d. Havnar arbeiðsmannafelag og Havnar *socialdemokratiska* felag — men her mugu vit ikki «*stempla*» teir arbeiðsmannafelagslimir, sum ikki eru *socialdemokrat*, fyri *svikjarar*, tí tað er ikki sum *socialdemokrat*, at teir eru vorðir limir av teirra felag — men ynskjandi var tað sum sagt.

Hin danska sjúkan

Í radio helt hin gítu kvinnuligi læknin frá dr. Christiansen ein fyrilestur, sum hevur sett sinnini í sterka røring víða um í hinum danska landinum við sínum smóri, eggjum og síni søtu mjólk.

Doktara-frúan sigur her, at Danmark hevur eina vissu, serstaka sjúku, sum hevur tikið fast skapilsí, síðan hitt víða gítu og nógv umrødda danska mjólkabrákið varð til. — Sjúkan sýnir seg í *slottum fótum* (*Platfodhed*), *trongum brósti*, *veikum tonnum*, *skeivum ryggi* og *ægraknútum*. — Og orsøkin er, at mjólkavirkihúsin og smor- og eggjaútforslan hevur so at siga *sogið* alt tað smor, tey egg og ta søtu mjólk til sín, sum fyrr gav danskum ungdómi reyðar kinnar og gjørdi hann gláðan og treystlan.

Í tess stað er margarin, skúmað mjólk og kaffi gingin inn í hitt danska kostarhaldið, so hin danski ungdómurin — mest úti á bygd — nú á dagum alt í alt er veikur, honum *restar bæði kálk og vitaminir*. — Beinini — knoturnar — verða veik, henda seg av tungum arbeiði, og líkamid verður lættliga etið upp av *tuberklasjúku*.

Frúan bar fram tvínni prógv. Hitt eina var frá teim læknum, sum granska tann ungdómin, sum skal inn til krígstænastu. Teir siga um hin danska bygdungdómin, at hansara líkamliga heilsustøða er «*ræðuliga ring*». — Í 1930 vóru 1200 og í 1932 1700 ungir menn vrakaðir sum soldatar, mest fyri ringar fótur og veikar rygg. Samstundis prógvaðist ein yvirhondtakandi andilig aflurgongd (*Slovhed*).

Ein doktari Rørdam sigur úr Jútlandi: Slagið torvar kálk: flátir fótur, kálvakno, hjólbein og skeivur ryggur — neyvan seest velskapað ungfólk longur á landsbygd her.

Annað prógvíð tekur frúan úr Týsklandi, har eitt heilt ættarlið undir krígunum varð uppalt við kósti, ið var mest sum sorur við kálk og vitaminir. Børn og ung doyðu í túsundatali av hunguri, og aftaná deyðan sýndi tað seg, tá tey vóru granskaði, at t. d. beinini í kroppinum vóru so veik, at tey brotnaðu, tá rørt varð við tey, og ein kundi skera í tey eins og í brósk. Ein deyamáð og sorgarbandin mannaelt varð hon, sum slapp undan, eitt verjuleyst rovt fyri *tuberklasjúku*.

Frú dr. Christiansen røpti eitt *varsko*, sum bæði her og har eigur at hoyrast víða um: «Gev børnunum og teim ungu ný-

mjólkina, og gev teim nógv! Gev teim smor og egg at eta, og gev ungdóminum bæði *hvíttel* og *skipsøl* vegna tey sallevni, sum í øllum eru. Djórini leita sær eftir salti at sleikja, vita vit, tí tað er neyðturviligt fyri tey. — Kaffi er eitur fyri børn (og kanska fyri vaksin við), men gev teim frukt, nýmjólk og grønturtir, upp aftur og upp aftur í saman. — Tað er tvælt og rævt, at danska fólkið er *yvir-nært*, *nei*, ein *triøj-aptur* av danskum ungdómi er *undir-nærdur*, tí mjólkavirkihúsin og útforslufelagini hava tikið tey neyðturviligt heilsuevni frá landsins egnu børnum og selt tey til útlendið». —

Hesi orð úr hennara radio-roðu eru verd at leggja sær í minni og taka inn at sær, eisini hjá okkum, tí vit eru við at ganga sama vegin. Sum maðurin segði: «*Teir selja mjólkina, eggini og kjótið og keypa doktara og medisín fyri pengarnar*». —

Einki fólk livir so væl sum tað, ið livir av tí, sum landið gevur, út í eitt og allt.

Frelsar-herurin.

Frelsarherurin í Føroyum hevur fingið nýggjar fyristodumenn, tveir Norðmenn, Fiskaa og Kronberg-Hansen. Teir skulu nú standa fyri arbeiðinum, og teir ganga fram við ídni, og teir eru flitir og fólkaligir menn. —

Nú um hvítusunnuna hildu teir samkomur bæði í teirra egnu holl, og í sjónleikarhúsinum, við roðum, sangi, tónleiki og øðrum.

Í dagnum 26. — 29. mai (háðir dagar við) verður «*kongress*» her í Havn, fyrstaðin av «*kommandorir*» Karl Larsson.

Karl Larsson er foddur í Svøríki í 1868 og hevur í 45 ár gjørt tenastu sum yvrmaður í frelsar-herinum. Í 1912 stýrdi hann arbeiðinum í Finlandi. Í teim árum hann var har byrjaði hann arbeiðið í Ruslandi, men hetta mátti stæða vegna víðurskiftunum har. Í 1919 varð hann sendur til Prag og nakað aftaná varð hann sendur til Suður-Amerika, og nokur ár aftaná kom hann aftur til Finland, har hann er høgt mettur fyri sítt starv.

Í teim seinastu 6 árum hevur hann staðið fyri arbeiðinum í Noregi, og er hann gítin sum ein frálíkur røðari og ein sera góður arbeiðari í hersins tenastu.

Nú fáa vit, um vit hava hug til tess, høvi til at hoyra henda mann, sum hevur verið so víða um í ymsum londum.

Fólkafundurin á Konoy, sum lýstur var um at skula halast annan hvítusunnudag, verður ikki fyrr enn fyrsta sunnudag eftir hvítusunnun.